

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius,
tel. (8-5) 266 3661, el. p. info@am.lt, http://www.am.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188602370

Lietuvos Respublikos
Vyriausybei

2023-

Nr. (62)-D8(E)-

Kopija
Viešųjų pirkimų tarnybai

DĖL ŽALIŲJŲ PIRKIMŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMO

Aplinkos ministerija susipažino su Viešųjų pirkimų tarnybos (toliau – VPT) 2023 m. vasario 15 d. Vyriausybės kanceliarijai ir Aplinkos ministerijai siųstu raštu Nr. 4S-183, kuriuo informuojama, kad Lietuvoje įvykdytų žaliųjų viešųjų pirkimų (toliau – ŽVP) vertės dalis 2023 m. sausio mėnesį siekė 81,8 proc. Atsižvelgiant į tai, kad Vyriausybė 2021 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 478 „Dėl Žaliųjų pirkimų tikslų nustatymo ir įgyvendinimo“ (toliau – Nutarimas) nustatė, kad nuo 2023 m. žaliųjų pirkimų vertė turėtų siekti 100 proc. ir į tai, kad Vyriausybės 2021 m. birželio 21 d. posėdžio protokole Nr. 39 Aplinkos ministerija įpareigota, gavus iš VPT informaciją apie nepakankamą Nutarimo 1 p. nurodytų reikalavimų įgyvendinimo pažangą, Vyriausybei pateikti papildomų priemonių žaliųjų pirkimų vykdymui skatinti ir sistemai tobulinti pasiūlymus, teikiame Aplinkos ministerijos nuomonę ir pasiūlymus dėl galimų ŽVP sistemos tobulinimo priemonių.

Žaliųjų pirkimų pažanga ir duomenys

Nuo 2021 m. Nutarime nustatytų tikslų ŽVP srityje įvyko didelė pažanga – VPT struktūroje įkurtas ŽVP kompetencijų stiprinimo ir konsultavimo centras (Darniųjų pirkimų skyrius), siekiant skaidresnių pirkimų procesų ir efektyvesnės informacinės sklaidos, diegiami atvirais duomenimis paremti ŽVP stebėsenos įrankiai¹, Centrinė perkančioji organizacija nuo 2023 m. įtraukė vadinamąsias žalias prekes į el. katalogą, įgyvendinant Nutarimo 2.1 p. asignavimų valdytojais skatinami skiriant pažangos lėšas, teisės aktuose, reglamentuojančiuose projektų administravimą ir finansavimą, įtvirtinti prievolę naudojant pažangos lėšas taikyti žaliųjų pirkimų reikalavimus, tobulinama ŽVP teisinė bazė. Aplinkos ministro 2022 m. gruodžio 13 d. įsakymu Nr. D1-401 atnaujintas Aplinkos apsaugos kriterijų taikymo, vykdant žaliuosius pirkimus, tvarkos aprašas, kuriame, atsižvelgiant į didžiausią poveikį aplinkai darančias sritis, patikslinti privalomi minimalūs aplinkos apsaugos kriterijai ir kiti žaliųjų pirkimų reikalavimai – įvestos galimybės be papildomų kriterijų nustatymo žaliaisiais laikyti pirkimus, kuriais įsigijami aplinkosaugai ar aplinkai palankūs produktai, aplinkosauginės inovacijos ar paslaugos, nesusijusios su materialaus objekto sukūrimu ir kurių teikimo metu nenumatomas reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai, nesukuriamas taršos šaltinis ir negeneruojamos atliekos. Šie ŽVP reglamentavimo patobulinimai atlikti atsižvelgus į Valstybės kontrolės 2022 m. rugsėjo 8 d. ŽVP tikslų vertinimo ataskaitoje² pateiktas išvalgas, 2022 m. balandžio ir gruodžio mėnesiais vykusias viešąsias konsultacijas³ su pirkimų vykdytojais, tiekėjais ir kitomis suinteresuotomis šalimis.

Iki 2023 m. Nutarime nustatyti ŽVP tikslai pasiekti ir viršyti: 2021 m. ŽVP sudarė 16,2 proc.,

¹ Žalieji pirkimai pagal pirkimų skelbimuose pildomą informaciją ir žaliųjų pirkimų švieslentę.

² Valstybės kontrolės vertinimo ataskaita: Ar esame pasirengę vykdyti žaliuosius pirkimus 100 proc.

³ Viešųjų konsultacijų ataskaitos: <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/zalieji-pirkimai/ataskaitos-1>

2022 m. – 60,2 proc., 2023 m. kol kas sudaro 78,3 proc.⁴. Pažymėtina, kad 2023 m. ŽVP vykdymo procentą neigiamai paveikė pirkimai, paskelbti 2022 m., sutartys sudarytos 2023 m.; Nutarime ir kituose teisės aktuose įtvirtintų žaliųjų pirkimų išimčių įtraukimas į ŽVP rezultatų skaičiavimą. Atkreipiame dėmesį, kad 2020 m. ŽVP sudarė 5 proc. viešųjų pirkimų vertės, todėl nepaisant, kad 2023 m. rodiklis nesiekia 100 proc., Aplinkos ministerijos nuomone, ŽVP tampa dominuojančia pirkimų rūšimi, ŽVP ir toliau auga, todėl šiuo metu esminės ŽVP sistemos pertvarkos nereikalingos. Tačiau ŽVP sistemoje yra iššūkių, kuriuos aptariame pasiūlydami sprendimus.

Žaliųjų pirkimų iššūkiai

1. Yra probleminių sričių, kuriose žaliųjų pirkimų vyksta mažai, pvz., transporto įrangos ir pagalbiniai transportavimo gaminiai, medicinos įranga ir sveikatos priežiūros produktai, drabužių, aprangos ir avalynės produktai, architektūros, statybos paslaugos ir darbai. Yra įstaigų, kuriose nevykdomi arba vykdomi pavieniai žalieji pirkimai, trūksta įstaigų vadovų dėmesio ŽVP srityje; tokių įstaigų daugiausia sveikatos apsaugos ir švietimo sektoriuose.

2. Vienas iš opiausių žaliųjų pirkimų klausimų iš esmės taršių produktų pirkimai: kietasis kuras, degalai (benzinas, dyzelinas), gamtinės dujos. Aplinkos ministerijos vertinimu, kol kas rinkoje nėra aplinkosauginiu požiūriu tinkamų (žalių) alternatyvų, todėl šių produktų pirkimai negali būti laikytini žaliais, nors žaliųjų pirkimo vykdymo išimčių šiai produktų grupei Nutarime nenustatyta. 2023 m. atliktų viešųjų pirkimų preliminarai 18 proc. sudarė naftos produktų, kuro, elektros ir kitų energijos šaltinių pirkimai (209 mln. Eur)¹, šių iš esmės taršių produktų įsigijimas labai veikia ŽVP rezultatus.

3. VPT 2023 m. vasario 15 d. raštu Nr. 4S-183 pateikė išaiškinimą, kad į bendrą ŽVP procentą sumuojami ir pirkimai, kuriems Nutarime numatytos išimtys dėl žaliųjų pirkimų reikalavimų taikymo, išskyrus mažos vertės pirkimus, kadangi ataskaitos už mažos vertės pirkimus teikiamos pasibaigus ataskaitiniams kalendoriniams metams. 2023 m. sausio mėnesio rezultatų Nutarime numatyti išimtiniai pirkimai rezultatų labai nepaveikė (~2 proc.), tačiau yra kituose teisės aktuose nustatytų išimčių pirkimams dėl aplinkos apsaugos kriterijų taikymo, kurie taip pat sumuojami į bendrą ŽVP procentą. Pavyzdžiui, pirkimų vykdytojams, kuriems būtina vykdyti specialiojo transporto priemonių pirkimus (pvz., žemės ir miškų ūkio transporto priemonės, specialusis transportas, naudojamas civilinei, gaisrinei saugai, ginkluotojų tarnybų reikmėms, greitosios medicinos pagalbos automobiliai ar transporto priemonės, pritaikytos neįgaliųjų vežimėliams vežti ir kt.), pagal Alternatyvių degalų įstatymo 15 str. 7 p. numatytos aplinkosauginių kriterijų taikymo išimtys, tačiau į šias išimtis neatsižvelgiama skaičiuojant bendrą ŽVP procentą.

4. Padidėjęs žaliųjų pirkimų konsultavimo poreikis ir pajėgumų trūkumas VPT konsultuojant žaliųjų pirkimų klausimais. Žalieji pirkimai tampa dominuojančia pirkimų rūšimi, todėl natūralu, kad pirkimų vykdytojai vis aktyviau ieško informacijos apie žaliųjų pirkimų reikalavimų ir aplinkos apsaugos kriterijų taikymą, savarankiškų kriterijų nustatymą. Norint turėti efektyvią žaliųjų pirkimų sistemą, būtina ugdyti pirkimų vykdytojų kompetencijas stiprinant VPT konsultavimo pajėgumus pirkimų vykdytojams efektyviai teikti reikalingą pagalbą.

Siūlomos priemonės

Aplinkos ministerija kartu su VPT ir CPO, vykdo aplinkos ministro 2021 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. D1-448 patvirtintame 2021–2025 metų žaliųjų pirkimų priemonių plane⁵ numatytas veiklas, tačiau norint stiprinti ŽVP plėtrą, Aplinkos ministerijos nuomone, reikalingi papildomi veiksmai:

1. Bendradarbiavimas dėl žaliųjų pirkimų tikslų nustatymo tarp Vyriausybės kanceliarijos ir ministerijų. Siūlome Vyriausybės ir ministerijų strateginiuose veiklos planuose, pavaldžių įstaigų metiniuose veiklos planuose nustatyti, kad prekės, paslaugos ar darbai turėtų būti įsigijami tik žaliųjų pirkimų būdu. VPT švieslentės duomenimis 2022 m. vos šešios ministerijos pasiekė Nutarime nustatytą 50 proc. žaliųjų pirkimų tikslą, kai kurios ministerijos nepasiekė net 10 proc.

⁴ Informacija pateikta VPT švieslentės 2023 m. balandžio 28 d. duomenimis: <https://vpt.lrv.lt/lt/statistika-ir-analize/pirkimu-vykdytoju-zemelapis-svieslente-1>

⁵ [Žaliųjų pirkimų įgyvendinimo 2021-2025 m. priemonių plano vykdymas](#)

(duomenys rašto priede). Aplinkos ministerijos praktika parodė, kad ŽVP rodiklių nustatymas strateginiuose dokumentuose pastebimai sustiprino pavaldžių įstaigų vadovų lyderystę ir aplinkos ministro valdymo srityje beveik visos pavaldžios įstaigos viršijo nacionalinį 2022 m. ŽVP vidurkį, kai kurios pasiekė net 90 proc. ŽVP (duomenys rašto priede). Atsižvelgdami į tai, Vyriausybės prašome raštu paskatinti ministerijas plėsti žaliųjų pirkimų vykdymą ministrų valdymo srityse.

2. Žaliųjų pirkimų nevykdymas iš esmės taršioms produktams (t. y. kietajam kurui, dyzelinui, benzinui, gamtinėms dujoms ir kt.). Stebime pavienes situacijas, kai pirkimų vykdytojai degalų pirkimams pritaiko su pirkimo objektu nesusijusius aplinkos apsaugos kriterijus, pvz., reikalavimus prekių transportavimui, sutarties sudarymui ar vykdymui, taip teoriškai įvykdant žaliųjų pirkimų reikalavimus, tačiau realiai nemažinant neigiamo poveikio aplinkai. Atsižvelgiant į tai, jei Vyriausybė pritartų, Aplinkos ministerija Nutarime siektų įtvirtinti, kad iš esmės taršioms produktams (t. y. kietajam kurui, dyzelinui, benzinui, gamtinėms dujoms ir kt.), rinkoje neturintiems mažiau kenksmingų alternatyvų, nebūtų taikomi žaliųjų pirkimų reikalavimai ir tokių produktų pirkimai nebūtų skaičiuojami į bendrą ŽVP rezultatą.

3. Nutarimu ir kitais teisės aktais nustatytų išimčių neįskaičiavimas į žaliųjų pirkimų procentą. Turi būti užtikrinta, kad teisės aktuose nustatytų išimtinių produktų pirkimai nebūtų skaičiuojami į bendrą žaliųjų pirkimų procentą. VPT turėtų užtikrinti, kad pirkimų vykdytojai, pildantys duomenis ir teikdami ataskaitas Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje arba kuriamoje IS SAULE galėtų pažymėti, kad pirkimui taikoma išimtis dėl aplinkosauginių kriterijų taikymo, šie pirkimai galėtų būti neįtraukiami į bendrą žaliųjų pirkimų vertę. Ši priemonė padėtų sumažinti administracinę naštą pirkimų vykdytojams, sustiprintų skaidrumą žaliųjų pirkimų srityje, būtų lengviau interpretuojami žaliųjų pirkimų rezultatai.

4. Konsultavimo pajėgumų VPT stiprinimas. VPT 2022 m. gavo 362 paklausimus žaliųjų pirkimų klausimais per visus metus, o 2023 m. jau per I ketv. gavo 261 paklausimą. Atitinkamai, lyginant su 2022 m., konsultavimo poreikis šiemet išaugo 3 kartus. Aplinkos ministerijos nuomone, papildomi resursai VPT Darniųjų pirkimų skyriui sustiprintų pajėgumus ir leistų sukurti papildomų įrankių, pvz., skambučių centrą: pirkimų vykdytojai galėtų greitai ir efektyviai gauti reikalingą informaciją apie žaliųjų pirkimų reikalavimų taikymą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Aplinkos ministerija siūlo pakeisti Vyriausybės 2021 m. birželio 21 d. posėdžio Nr. 39 protokolo 13 klausimo sprendimą ir nauju Vyriausybės pasitarimo protokoliniu sprendimu nutarti dėl papildomų priemonių žaliųjų pirkimų vykdymui ir stebėsenos sistemai tobulinti (pridedamas Vyriausybės pasitarimo protokolo projektas). Aplinkos ministerija siūlo priemonės aptarti artimiausiame tarpinstituciniame pasitarime ir Vyriausybės pasitarime.

Aplinkos ministerija noriai bendradarbiaus su Vyriausybe, kad būtų priimti geriausi ir efektyviausi sprendimai, siekiant užtikrinti žaliųjų pirkimų plėtrą. Dėl papildomų klausimų žaliųjų pirkimų klausimais prašome kreiptis į Darnaus vystymosi ir strateginių pokyčių grupės vyresnįjį patarėją Karolį Kinčių (karolis.kincius@am.lt) ar vyriausiąjį specialistą Paulių Serapiną (paulius.serapinas@am.lt).

PRIDEDAMA:

1. Ministerijų ir Aplinkos ministerijai pavaldžių įstaigų 2022 m. ŽVP rezultatai, 1 lapas.
2. Vyriausybės pasitarimo protokolo projektas, 1 lapas.

Aplinkos ministras

Simonas Gentvilas

K. Kinčius, tel. 8 696 77428, el. p. karolis.kincius@am.lt